

осим тога, обрађен и покушај посредовања Русије у англо-француском конфликту, као и настојања Чарториског да се Русија припреми за рат. У овој ситуацији он је одустао од својих балканских пројеката и није пружио помоћ првом српском устанку 1804. године.

У петој глави ове књиге обрађени су планови Чарториског о проласку руских трупа преко пруске територије и евентуалном припајању Русији пољских територија које су се налазиле под Пруском. Ове су идеје поновљене и у тзв. „Пуловском плану“. Али последице битке код Аустерлица, и поред напора Чарториског, долази до напада антифранцуске коалиције, чиме су доживјели неуспјех његови велики пројекти.

Чарториски сада покушава да активира балканску политику Русије и да формира нову коалицију против Француске, али се у вези са тим плановима сукобљава са царем, због чега средином 1806. године подноси оставку на положај министра спољних послова. У исто вријеме пропали су покушаји да се закључи мир са Француском.

То су проблеми које аутор обрађује у шестој глави своје књиге.

У посљедњој, седмој глави, обрађена је активност Чарториског за вријеме рата Русије и Пруске против Наполеона I 1806 — 1807. г. Он је поднио један нови предлог о промјени политичке структуре на Балкану и формирању пољске државе. Цар је одбио те предлоге 7. јула 1807. у Тилзиту закључио савез с Француском. У љето 1808. године Чарториски је учинио посљедњи покушај да утиче на руску политику, подносећи цару нови мемоар против Наполеона.

У закључку књиге, резимирајући своје анализе, аутор је истакао да иако Чарториски није постигао успјех као шеф руске дипломатије, он је у годинама од 1801—1808. формирао врло широки политички програм, који заслужује пажњу историчара.

На крају књиге аутор је дао прилично опширан осврт на литературу, затим преглед извора и индекс личних имена, што доприноси научној вриједности књиге.

Д. В.

И. И. Лещиловская, ИЛЛИРИЗМ, Академия наук СССР, Институт славяноведения, Москва 1968, стр. 337

Сасвим је схватљиво што сложеност односа у Хрватској и услова настанка илирског покрета у њој, његова друштвена и политичка суштина, облици манифестовања и културно-историјски значај који је имао са свим одједина међу југословенским народима, представљају деликатније и теже питање које и даље привлачи пажњу не само домаћих историчара. Илирски покрет са оваквим именом, у оно доба најподеснијим оквиром, у ствари је изражавао оно што представља препород у Хрватској, својеврстан вид отпора политичкој заједници с Мађарима, у границама Аустрије, заснованог на друштвено-економским промјенама и тенденцијама млађих снага ка еманципацији у најдугијем смислу тога појма. Историја овог покрета од 1835, када су се појавиле Гајеве

новине, до 1843. године, када је забрањен под тим именом, односно до 1845, када је илирски језик назван хрватским, и 1848, када је избила револуција у Мађарској, — садржи мноштво чинилаца друштвено-економског, политичког и културног живота у Хрватској, чији историјски значај треба што сигурније и потпуније оцјенити.

Интересујући се за проблем хрватског националног препорода, који и чини суштину илиризма, И. Лещиловскаја је у својој књизи покушала, мислимо успјешно, да га обухвати у цјелини, кроз дјеловање свих чинилаца, у свој његовој комплексности, својеврсности и мношћу противурјечја.

Упознавши многе историјске изворе, савремену штампу и постојећу домаћу и страну литературу, Лещиловскаја је била у могућно-

сти да студиозније зађе у анализу основних фактора који су условили појаву овог вишеструко интересантног покрета. Посебна вриједност њене студије је у томе што садржи доста поуздане критичке осврте на полазна гледишта и извјесне закључке раније писаних дјела о проблемима илиризма.

У уводу књиге навијештена је сва сложеност питања о коме расправља и донекле извршена категоризација литературе коју је требало имати при руци у току рада на монографији. — Четири главе књиге својим насловима упозоравају на начин истраживања историјског значаја свих политичких и других облика изражавања илирског покрета, односно хрватског националног препорода. У првој глави су доста исцрпно изложени социјално-економски и политички услови појаве илиризма. Посебно су дате оцјене политичког положаја Хрватске и Славоније, њиховог социјално-економског и националног развитка у првој половини XIX вијека. Друга глава приказује почетак покрета и друштвене основе које су омогућиле његову појаву. Одговарајуће мјесто дато је његовим идејним претходницима и инспираторима најпознатијих активности. Анализи социјалне базе илиризма поклоњена је нарочита пажња. Проблемима дру-

штвено-политичких тенденција у илирском покрету и његовом програму посвећена је трећа глава студије. Поред излагања теоретских основа, аутор је са посебним интересовањем расправљао о идеологији, програму и тенденцијама буржоазије и племства у илиризму тридесетих година, политички конзервативизма у њему и, најзад, приказана је потпунија активност покрета четрдесетих година XIX вијека. У посљедњој глави, четвртој, дат је исцрпнији преглед дјелатности присталица илиризма, с посебним освртима на њихов културно-просвјетни рад, на политичке борбе у Хрватској и Славонији у току четврте деценије, на однос према покрету у Војној Граници, Далмацији и Истри и, најзад, на одјеке које је покрет имао у првом реду у Словенији и Србији.

Закључак студије И. Лешчиловске истиче значај који је илирски покрет имао за друштвени развитак хрватског народа, за ширење националноослободилачких идеја и тежње зближавања југословенских народа. — Студији је приложен и врло користан регистар имена личности чија је дјелатност везана за илирски покрет и аутора који су касније писали о њему.

П. Ђ.

ИСТОРИЈА ЈУЖНИХ И ЗАПАДНИХ СЛАВЈА, Московскиј универзитет, Москва 1969, стр. 536

Совјетски, а особито раније руски, историчари одавно показују нарочито интересовање за историју Словена који живе ван граница СССР. Изучавањем прошлости словенских народа ван граница СССР бави се знатан број научника, међу којима и неке крупне личности совјетске историјске науке. У Москви постоји и Институт за славистику и балканистику. При Историјском факултету Московског државног универзитета постоји катедра за историју Јужних и Западних Словена, која је основана 1939. године. На овој катедри и неким институтима формирају

се кадрови за изучавање прошлости Јужних и Западних Словена, а њено наставно особље познато је не само по педагошком већ и по запаженом научном раду.

Први совјетски уџбеник за историју Јужних и Западних Словена за више школе објављен је 1957. године.

Овај нови уџбеник написали су чланови Катедре за историју Јужних и Западних Словена Историјског факултета Московског државног универзитета, која је и била задужена да организује читав посао око његовог писања, уз помоћ научника са неких других универ-